

Staré remeslá - košíkárstvo

envi.stromzivota.sk

ENVI-MOBILE: Integration of mobile learning
into environmental education fostering local
communities' development

2014-1-SK01-KA200-000481
ERAZMUS+ Programme

Projekt je kofinancovaný Európskou Úniou,
z programu Erasmus+.

SK

EVOKÁCIA

Ciel' aktivity: Zistiť, čo žiaci vedia o jednej z tradičných aktivít obyvateľstva v minulosti - košíkárstve a či už počuli o výrobkoch z prútia.

KROK 1.

Stručný popis aktivity:

Učiteľ si prečíta text z Prílohy 1, aby sa oboznámil bližšie s témou. Učiteľ rozdá žiakom nastrihané lístočky s názvami výrobkov z prútia a obrázky z Prílohy 2. Žiaci majú za úlohu priradiť názvy k obrázkom. Žiaci pracujú vo dvojiciach. Po cca 3 min. učiteľ diskutuje so žiakmi, na čo prišli.

Inštrukcie (čo chcete povedať žiakom):

Pracujte vo dvojiciach. Pozorne si prezrite slová na kartičkách a obrázky.

Vašou úlohou bude vo dvojiciach diskutovať, čo asi slová znamenajú a pokúsiť sa priradiť správne slovo k obrázku podľa významu. Máte na to 3 min.

(po čase) Vedeli ste priradiť názvy k obrázkom? Mali ste s tým problém?

KROK 2.

Stručný popis aktivity:

Učiteľ diskutuje so žiakmi krátko o nových slovách, môže ich prípadne napísať na tabuľu, pretože žiaci ich pravdepodobne nikdy nepočuli. Kladie otázky o košíkárstve a zisťuje, čo ešte o tom vedia.

Inštrukcie (čo chcete povedať žiakom):

Stretli ste sa už niekedy s týmito slovami? Viete, čo znamenajú?

Čo majú výrobky spoločné?

Poznáte vo svojom okolí niekoho, kto sa venuje košíkárstvu?

Pomôcky (všetko, čo budete na hodine potrebovať): Príloha 1 pre učiteľa, Príloha 2 pre každú dvojicu – nastrihaná na lístočky, tabuľa, krieda

Čas (max. 40 min.): 10 min.

Poznámky: Ak máte k dispozícii dataprojektor a notebook na hodine, počas diskusie v KROKU 2 môžete obrázky premietiť pre lepšiu názornosť. Prípadne si vyhľadajte slová, ktoré sa v súvislosti s košíkárstvom používali vo vašom kraji.

UVEDOMENIE

Ciel' aktivity: Oboznámiť sa bližšie s využitím vrby a jej užitočnosťou v živote našich predkov.

KROK 1.

Stručný popis aktivity:

Učiteľ diskutuje so žiakmi a pracujú s pracovným listom v Prílohe 3.

SPRÁVNE ODPOVEDE:

ÚLOHA 1:

Ošatka – na pečenie chleba

Opálka – na ovocie

Vrš – ryba

Noša – seno alebo tráva

Liska na sušenie – nakrájané huby na sušenie

ÚLOHA 4: jahňady

ÚLOHA 5: jednopohlavné kvety sú na dvoch rozličných jedincoch (borievka, vrba, ...)

Inštrukcie (čo chcete povedať žiakom):

Pracujte stále vo dvojiciach. Vezmite si Prílohu 3. K dispozícii máte atlasy. Vypracujte spolu dané úlohy. Ak neviete, pomôžte si atlasmi. Rozdeľte si vo dvojici úlohy a potom si riešenia vzájomne doplňte. Máte na to cca 15 min.

KROK 2.

Stručný popis aktivity:

Učiteľ prejde odpovede žiakov a spolu diskutujú, učiteľ kľúčové informácie zapíše na tabuľu – druhy vrb, dvojdomá rastlina, využitie, ...

Inštrukcie (čo chcete povedať žiakom):

Zástupca z dvojice prečíta, na čo ste prišli.

Pomôcky (všetko, čo budete na hodine potrebovať): atlasy pre každú dvojicu / encyklopédie, kde nájdete informácie o vrbach, príp. prefotené podklady, prístup na internet pre vyhľadávanie, Príloha 3 pre každého žiaka, pero, tabuľa, krieda

Čas (max. 40 min.): 20 min.

Poznámky: Ak nemáte atlasy/encyklopédie pre každého žiaka, zabezpečte iný zdroj informácií, s ktorým budú na hodine pracovať – internet, fotokópie zdrojových textov a pod.

REFLEXIA

Ciel' aktivity: Diskusia k remeslu košíkárstvo.

KROK 1.

Stručný popis aktivity:

Učiteľ kladie otázky žiakom a diskutuje s nimi.

Inštrukcie (čo chcete povedať žiakom):

Diskutujte:

Kde vy používate vrbové prútie a za akým účelom?

Viete, ako sa pletie veľkonočný korbáč? Skúšali ste to niekedy? Vie to niekto vo vašej rodine?

Odkiaľ máte vy sami korbáč na šibačku?

Čo myslíte, je práca košíkárov jednoduchá? Čo všetko musí košíkár urobiť skôr, ako môže košík predať, alebo sám využívať?

Dokázali by ste si vyrobiť nejaký hudobný nástroj z vrby? Napríklad píšťalku?

Chceli by ste si vy sami skúsiť remeslo košíkára?

Čas (max. 40 min.): 10 min.

Poznámky: Túto aktivitu je dobré zaradiť do vyučovania pred Veľkou nocou, ak je to možné. Dajte si do vázy pár prútikov vrby, aby vám do realizácie hodiny vypučali. Budete mať tak peknú dekoráciu v triede, a zároveň ukážku vrbového prútika.

NÁPADY NA ĎALŠIE AKTIVITY

Ak máte možnosť, vyskúšajte si napr. na hodine výtvarnej výchovy pletenie korbáča podľa návodu v Prílohe 4. Prípadne pre zručnejších na hodine pracovného vyučovania si vyskúšajte výrobu píšťalky z vrby podľa návodu v Prílohe 5.

Príloha 1

Naši predkovia od pradávna využívali prírodné materiály z okolia svojho bydliska na výrobu úžitkových predmetov. Najstaršie nálezy výrobkov z vrbového prútia pochádzajú už z neolitu (5000 rokov p.n.l.)

Vyrábali sa koše na lov rýb, košíky, košiny, truhlice, skrine, výplety vozov, ošatky, ohrady pre dobytok a dokonca aj štítý domov boli vyrobené z vrbového prútia. Vrbová kôra sa používala ako prírodný liek na potenie a proti zápalom. Obsahuje totiž kyselinu salicylovú - bola izolovaná už v r. 1838. Z kyseliny salicylovej sa vyrába aspirín, acylpyrín a ostatné lieky pre potenie a tíšenie bolesti. V dnešnej dobe sa prútiky pre výrobu košíkov a úžitkových predmetov nahrádzajú pedigom, tropickou lianou. Je dlhšia a ľahšie sa s ňou pracuje.

Existuje veľa druhov vrúb; kríky sú dvojdomé - na 1 strome/kríku sú vždy len kvety jedného pohlavia (samčie alebo samičie), súkvetím sú jahňady.

Najbežnejšie druhy vrúb: Vrba biela (*Salix alba*), Vrba rakytová (*Salix caprea*), Vrba košíkárka (*Salix viminalis*), Vrba krehká (*Salix fragilis*)

POZNÁMKA: Žiaci pracujú v triede na aktivitách, učiteľ im môže priniesť ukázať vrbové prútiky (alebo si môžu urobiť prechádzku a narezať pár prútov). Ak zostane čas, môžu si skúsiť uplietť korbáč alebo vyrobiť píšťalku - návod vid'. Príloha 4 - 5. Táto aktivita je vhodná aj na hodiny výtvarnej výchovy.

Príloha 2

	<p>NOŠA</p>
	<p>VRŠ</p>
	<p>LISKA NA SUŠENIE</p>
	<p>OPÁLKA</p>
	<p>LESICA</p>

Zdroj: <http://www.putenekosiky.sk>

Príloha 3

1. Na čo asi naši predkovia používali tieto výrobky? Spojte správne dvojice čiarou:

ošatka		ryba
opálka		nakrájané huby na sušenie
vrš		seno alebo tráva
noša		ovocie
lesica		pečenie chleba

2. Napíš, aký výrobok z vrbového prútia máš doma, v škole, u starých rodičov?

3. V atlase vyhládaj aspoň 4 druhy vrb a napíš ich rodové a druhové meno.

4. Ako sa nazýva súkvetie vrby?

5. Čo podľa teba znamená, že vrba je dvojdomá rastlina?

6. S čím sa v dnešnej dobe nahrádza vrbové prútie? Z čoho sa dnes môžu robiť ošatky, košíky a pod?

7. Priradi správne k sebe časti viet spojením pravej a ľavej časti:

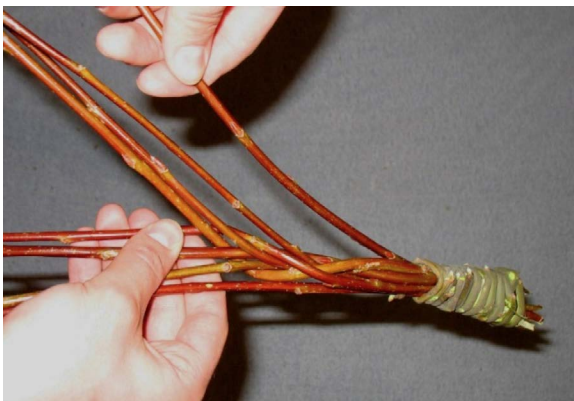
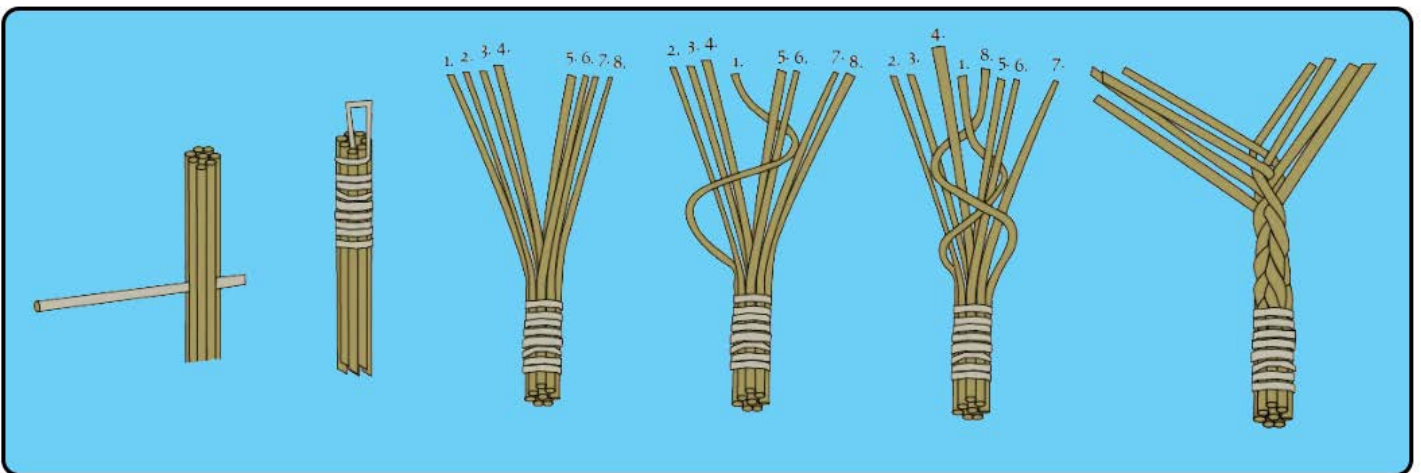
Vrba biela a iné druhy ...		... využívali na výrobu praktických výrobkov.
Odpradáva ich naši predkovia		... sa používa na výrobu liekov.
Prútičky vrb sú ohybné, ...		... na výrobu dekoračných košíkov a ošatiek.
Používajú sa aj olúpané a farbené prútičky, hlavne ...		... vrb sú veľmi užitočné stromy a kry.
Vrbová kôra obsahuje kyselinu salicylovú, ktorá ...		... sa používa tiež na výrobu košíkov, sa nazýva pedig.
Tropická liana, ktorá ...		... pružné a ľahko sa lúpu.

Príloha 4 - Pletenie korbáča

Postup pletenia:

1. Pripravíme si 8 približne rovnako silných vrbových prútov, 1 tenký prútik na uviazanie konca korbáča a špagát na uviazanie druhého konca.
2. 8 prútov vezmeme do ruky, na konci vytvoríme guľatý zväzok. Tenký prútik vsunieme do stredu medzi ne, asi 10 cm od okraja (obrázok A) a omotáme rukoväť korbáča až ku koncu. Poriadne uťahujeme. Koniec prútika zatiahneme medzi prúty a odstrihneme (obrázok B).
3. Korbáč si vložíme koncom medzi kolená, aby sa nám dobre uťahovali, a zväzok prútov rozdelíme na dve časti: 4 vľavo a 4 vpravo (obrázok C).
4. Pletieme podľa obrázkov D a E: Vonkajší prút zľava (prút č. 1) prevlečieme vrchom do stredu medzi prúty vpravo (medzi prúty č. 6 a č. 7), potom prút vrátime spodkom na kraj ľavej skupiny prútov (medzi prúty č. 4 a č. 5) - obrázok D. Vonkajší prút sprava (prút č. 8) prevlečieme vrchom medzi prútmi vľavo (medzi prúty č. 3 a č. 4), potom prút vrátime spodkom na kraj pravej skupiny (medzi prúty č. 1 a č. 5) - obrázok E. Tento postup opakujeme ďalej striedavo z ľavej a pravej strany - opakujeme až do konca kroky D a E. Neustále uťahujeme. Ak pletieme správne, mala by nám vychádzať osnova, ako na obrázku F.
5. Na konci zviažeme prúty špagátom, ozdobíme mašľou a môžeme ísť šibať!

zdroj: <http://www.lenivyrodic.sk>

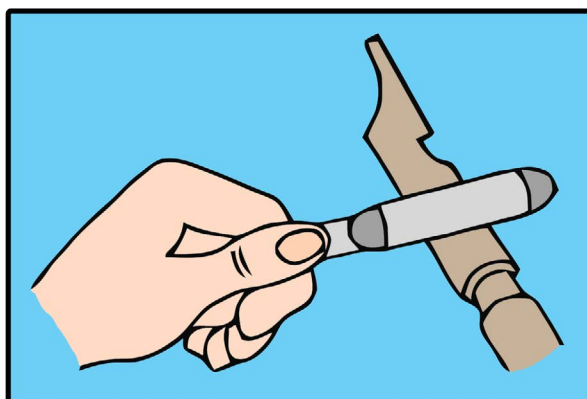
Príloha 5 - Výroba píšťalky z vrbového prútika

Materiál a pomôcky

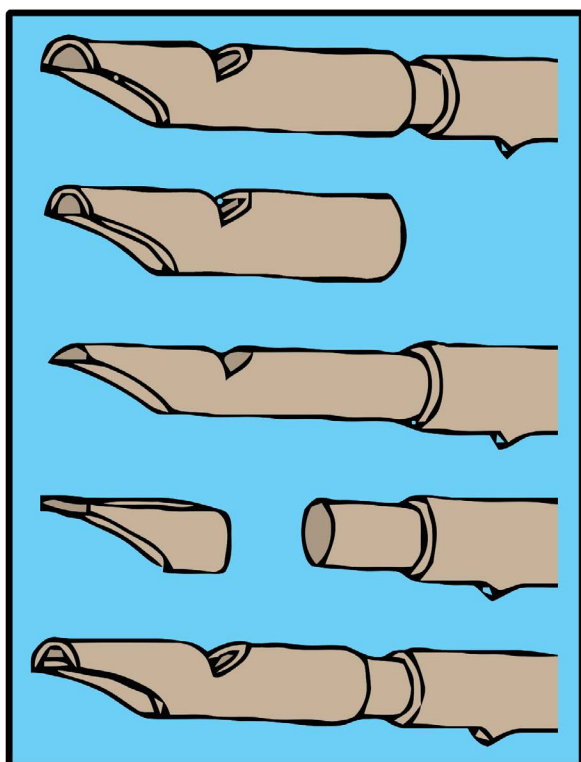
Najlepším materiálom sú vrbové prúty, takisto možno ale použiť aj vetvičky čiernej bazy. Mali by byť silné aspoň ako ceruzka, najviac 1,5 cm. Píšťalky sa robia najlepšie z namočených prútov, ak ho odrežete čerstvý, môžete skúsiť pracovať hneď.

Postup

Z prútu si vyberieme rovnú časť, dlhú 10 až 15 cm. Necháme ho rovný, zrezanie vykonáme až po otlčení, aby sme sa vyhli poškodeniu kôry na okrajoch. Rúčkou noža začneme poklepávať na kôru dookola po celom obvode prúta, aby sa oddelilo lyko od drene prútika a kôra sa dala ľahko stiahnuť.

Ako píšťalku vytvarujeme?

Pred stiahnutím kôry sa šikmo zreže strana, ktorá sa prikladá k ústam. Na hornej strane budúcej píšťalky vyrežeme zvukový otvor. Na protiláhlom konci kôru narežeme dokola a opatrným krútením jej časť z prútu stiahneme. Aby na okrajoch nezaschla, môžeme ju krátko namočiť.

Teraz vytvarujeme náustok: oddelíme malý klátik približne vo vzdialenosti zvukového otvoru, hore z neho zrežeme tenký plátok a zasunieme späť do stiahnutej kôry. Druhú časť tiež zhora mierne zrežeme a zasunieme na opačnej strane do kôry. Posúvaním tohto kolíka do rôznej hĺbky meníme tóny píšťalky.

